

EFFECTIVE JUSTICE

International and Comparative Approaches – Challenges of Digital Transformation

SPRAWOZDANIE Z KONFERENCJI

Michał Wawrzyńczak

www.effective-justice.com

ALMA MATER STUDIORUM
UNIVERSITÀ DI BOLOGNA

ADAM MICKIEWICZ
UNIVERSITY
POZNAŃ

Doskonała
Nauka

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Sprawozdanie z konferencji naukowej „Effective Justice – International and Comparative Approaches. Challenges of Digital Transformation”

W dniach 8-9 maja 2024 r. na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu odbyła się międzynarodowa konferencja naukowa „Effective Justice – International and Comparative Approaches. Challenges of Digital Transformation”, organizowana w ramach platformy badawczej Effective Justice – International and Comparative Approaches. W programie konferencji znalazło się 35 wystąpień badaczy skupionych w 25 ośrodkach badawczych z 11 krajów. Podczas wydarzenia wieńczącego projekt wystąpili nie tylko jego członkowie, ale także zaproszeni goście oraz badacze krajowi, którzy zostali wyselekcjonowani po nadstaniu abstraktów wystąpień. Organizacja konferencji odbyła się przy wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach grantu Doskonała Nauka II.

Konferencję rozpoczęła część oficjalna, podczas której wydarzenie uroczyście otworzył Dziekan Wydziału Prawa i Administracji UAM – Prof. Tomasz Nieborak. Głos zabrała także adw. dr Ewa Habryn-Chojnacka, reprezentująca Okręgową Radę Adwokacką w Poznaniu – Honorowego Patrona wydarzenia. Następnie głos zabrali założyciele projektu: Prof. UAM dr hab. Barbara Janusz-Pohl oraz Prof. Daniele Vicoli z Uniwersytetu Bolońskiego. Pierwszą prelekcję wygłosił gość specjalny – Prof. Stephen Thaman (Prof. Emeritus Saint Louis University, USA).

Prof. Thaman w trakcie prelekcji otwierającej konferencję zwrócił uwagę na problem związany z prawidłowym ustalaniem, czym jest efektywność postępowania karnego. Podnosząc statystyki skuteczności oskarżenia w sowieckim wymiarze sprawiedliwości, plasujące się na poziomie 99,9%, zwrócił on uwagę na fakt, że z czysto formalnego punktu widzenia stanowi to system efektywny. Zauważył jednak, że wymogi rzetelnego procesu nakazują uwzględnianie nie tylko skazań osób winnych, ale również osób niewinnych. Istotnym punktem w dyskusji nad efektywnością sądownictwa może być zatem również wskaźnik liczby osób niewinnych, skazanych w toku postępowania. Prof. Thaman zestawiał również systemy europejskie, zezwalające na wnoszenie środków zaskarżenia od wyroków uniewinniających, z systemem amerykańskim, w którym uniewinnienie jest ostateczną i niezaskarżalną decyzją. Jednym z czynników, jak zauważył, jest fakt uprzywilejowania pozycji państwa poprzez umożliwienie mu gromadzenia materiału dowodowego za pomocą całego aparatu organów ścigania,

realizujących *imperium* państwa. Szczęólnego znaczenia nabiera także specyfika długości postępowań, która przyjmuje inną dynamikę od tej obecnej w Polsce. Systemy kontradiktoryjne, umodelowane na wzór amerykański, charakteryzują się znacznie krótszą fazą postępowania sądowego. To właśnie postępowanie przygotowawcze w tych systemach jest najdłuższe, podczas gdy postępowania zazwyczaj są skondensowane oraz krótkie – w przeciwieństwie do systemu polskiego. Problemem jest również wykorzystywanie skróconych rodzajów postępowań – w tym skróconego lub uproszczonego postępowania przygotowawczego – które może nie dostarczać wystarczającej podstawy dowodowej do dokonania rzetelnej kontroli postępowania.

Po prelekcji prof. Stephena Thamana zakończono część oficjalną, po której rozpoczęła się część merytoryczna, obejmująca sześć paneli podzielonych na dwa dni konferencyjne. Pierwszy panel konferencji obejmował tematycznie wystąpienia autorów w ramach panelu badawczego „Special, Abbreviated Procedures and Evidence”. Prelekcje wygłaszane były stacjonarnie, zaś moderatorem panelu był prof. Paweł Wiliński. W trakcie sesji wystąpiło pięciu prelegentów. Jako pierwszy głos zabrał prof. Aleksandar Marsavelski z Uniwersytetu w Zagrzebiu, którego referat dotyczył znaczenia – głównie pod kątem przyszłości – sprawiedliwości naprawczej w ramach chorwackiego systemu sądownictwa. Choć mechanizm ten wykorzystywany jest w zakresie dotyczącym nieletnich, to autor podnosił również jego istotną przydatność dla całości systemu sądownictwa karnego. Sprawiedliwość naprawcza może odgrywać także ważną rolę na etapie postępowania wykonawczego. Jedną z kluczowych osi rozważań uczyniono problematykę nie tyle potrzeby zmiany prawa, co bardziej sprofilowanego edukowania oraz szkolenia praktyków pod kątem użyteczności mediacji. Drugie wystąpienie, wygłoszone przez dr Andree Zampiniego, reprezentującego Uniwersytet Rzymski „La Sapienza” dotyczyło możliwych rozwiązań, pozwalających na zmniejszenie obciążenia wymiaru sprawiedliwości, a tym samym zwiększenie jego systemowej efektywności. Osią rozważań uczyniono możliwość zastosowania grzywny (*oblation*) jako sposobu zakończenia postępowania. Prelegent przedstawił także ewolucję historycznej roli grzywny. W szczególności po tzw. reformie Cartabii niejako ukształtowano ją na nowo, rozszerzając jej zastosowanie na całe kategorie czynów zabronionych. Dr Zampini podkreślił także rolę grzywny jako instrumentu sprawiedliwości naprawczej. Następnie głos zabrała prof. US dr hab. Magdalena Kowalewska-Łukuć, która przedstawiała rolę mediacji w postępowaniu karnym jako skutecznego narzędzia służącego realizacji postulatów

sprawiedliwości naprawczej. W tym celu porównano regulacje polskie z rozwiązaniami stosowanymi w Finlandii i Danii. Poruszono także zagadnienia związane z wpływem mediacji na tok postępowania oraz jej znaczenie z perspektywy ofiary przestępstwa. Czwarte wystąpienie w ramach panelu wygłosiła dr Justyna Głębocka z Uniwersytetu Warszawskiego. Objęło ono analizę modelu postępowania przygotowawczego oraz jego wpływu na postępowanie sądowe w ujęciu komparatystycznym. W tym celu omówiono regulacje niemieckie, włoskie, francuskie oraz zestawiono je z polskimi rozwiązaniami kodeksowymi. Prelegentka przedstawiła także mocne i słabe strony przyjętych rozwiązań systemowych w poszczególnych porządkach prawnych. Ostatnim prelegentem w ramach pierwszego panelu był dr Łukasz Cora z Uniwersytetu Gdańskiego. Wystąpienie dotyczyło problematyki czynności dowodowych w postępowaniu przygotowawczym. Osią rozważań uczyniono ich wadliwość, w szczególności w ujęciu zasad rzetelnego procesu. Głównym problemem poruszonym w wystąpieniu było ustalenie, jaka sankcja procesowa powinna być przypisana do danej kategorii naruszeń. Ważnym etapem wystąpienia uczyniono nie tylko wadliwość samej czynności, ale wręcz całości postępowania dowodowego. Podczas oficjalnej dyskusji poruszano zagadnienia bezpośrednio związane z wystąpieniami panelistów, np. warunkowego opóźnienia wszczęcia postępowania karnego w związku z wykorzystaniem instrumentów mediacyjnych lub problemów związanych z zaspokojeniem poczucia sprawiedliwości po wykorzystaniu mechanizmów sprawiedliwości naprawczej (na kanwie wystąpienia prof. Marsavelskiego), w jaki sposób można spopularyzować mediację w Polsce (w kontekście wystąpienia prof. US dr hab. Kowalewskiej-Łukuć), czy też w jaki sposób prowadzone badania naukowe mogą doprowadzić do zwiększenia wskaźników efektywności wymiaru sprawiedliwości (na gruncie prelekcji dr. Zampiniego).

Kolejna sesja była kontynuacją panelu „Special, Abbreviated Procedures and Evidence”, a także pierwszej części panelu „Organization of Judicial Systems” w ramach wystąpień zdalnych. Jej moderatorem był prof. UwB dr hab. Wojciech Filipkowski. Pierwszą prelegentką w ramach tej części wystąpień była prof. Chiara Gabrielli z Uniwersytetu w Urbino „Carlo Bo”. Podczas wystąpienia szczególne znaczenie przyznano umorzeniu postępowania z uwagi na niską wagę zarzucanego czynu. Zwrócono uwagę na szczególny problem włoskiego systemu sądownictwa karnego, jakim jest przewlekłość postępowań. W tym kontekście umorzenie z uwagi na niską wagę czynu może być traktowane jako szczególny rodzaj postępowania w fazie przedsądowej.

Ponadto kluczowe jest rozważenie fundamentalnych zasad procesowych pod kątem dopuszczalności tego rodzaju umorzenia postępowania, oraz prawidłowe zbalansowanie ochrony praw jednostki z koniecznością zapewnienia sprawności wymiaru sprawiedliwości. Kolejne wystąpienie dotyczyło sprawności działania administracji a przestępstwa nadużycia uprawnień przez funkcjonariusza publicznego. Zostało ono przygotowane przez prof. Andree Castaldo z Uniwersytetu w Salerno oraz odczytane przez Mattię Cutolo (Uniwersytet w Salerno) ze względu na nagłe zdarzenie, uniemożliwiające prelegentowi wzięcie udziału w konferencji. Wystąpienie skupiało się na sposobach usprawnienia działania administracji publicznej. W szczególności dotyczyło ono relacji pomiędzy konceptem administracji publicznej oraz jej sprawności oraz konceptem nadużycia władzy lub stanowiska na przykładzie Włoch. Trzecia prelekcja została wygłoszona przez dr Christę Marię Madrid Boquin z Uniwersytetu Jaume I w Castellon. W ramach swojego wystąpienia dr Madrid Boquin skupiała się na zagadnieniu efektywnej ochrony konsumentów w hiszpańskiej procedurze cywilnej. W tym celu przedstawiła ona rozróżnienie na działania indywidualne oraz grupowe, przy czym szczególne miejsce zajęła rola precedensu – orzeczenia pilotażowego – dla pozostałych jednostek lub grup podmiotów w podobnych układach procesowych. Ten swoisty precedens określa się mianem procedury świadka (The Witness Procedure), dla której podstawą jest skarga indywidualna. Choć jest ona niekompatybilna ze skargami grupowymi, to w istotny sposób może służyć przyspieszeniu postępowań w podobnych stanach faktycznych występujących w skargach indywidualnych. Następnie głos zabrała dr Koidu Saia z Uniwersytetu w Tallinie oraz Uniwersytetu Technicznego w Tallinie. Jej wystąpienie dotyczyło interdyscyplinarnego zagadnienia efektywnego wsparcia dzieci w tzw. grupach ryzyka pozostających pod opieką zamkniętych ośrodków młodzieżowych w Estonii. Kluczowymi punktami omawianego przez dr Saię zagadnienia okazało się prawo do informacji, wymagające informowania dziecka o sytuacji oraz wszelkich związanych z tym procesach. Ponadto bardzo ważne było także istotne włączenie dzieci oraz ich rodzin w procesy integracyjne, co pozwalało na stymulowanie motywacji do ich kontynuacji. Poza całym szeregiem istotnych czynników wskazać należy także włączenie do procesów wykwalifikowanych osób o różnym profilu, co pozwala na bardziej kompleksowe podejście do zindywidualizowanej sytuacji dzieci. Ostatnie wystąpienie wygłosiła Lisa M. Rea z Restorative Justice International, honorowego patrona projektu. Ta prelekcja prezentowała praktyczne aspekty działania stowarzyszeń w celu promocji sprawiedliwości naprawczej. Kluczowym zagadnieniem był wpływ oraz możliwość szerokiego zastosowania

mechanizmów sprawiedliwości naprawczej w wymiarze sprawiedliwości. Główna oś rozważań dotyczyła praktyki państw tradycji *common law* z uwagi na działalność geograficzną Restorative Justice International.

Ostatni panel pierwszego dnia konferencji dotyczył zagadnień związanych z organizacją systemów sądownictwa. Moderatorem panelu była prof. PAN dr hab. Hanna Kuczyńska. Jako pierwsza głos w dyskusji zabrała prof. UAM dr hab. Barbara Janusz-Pohl, której wystąpienie dotyczyło postrzegania efektywności. Główną osią rozważań uczyniono zróżnicowanie terminologiczne pomiędzy „*effectiveness*” a „*efficiency*”, w szczególności przez pryzmat prakseologii w ujęciu T. Kotarbińskiego. Analizie poddano także zróżnicowane cele odmiennych koncepcji sprawiedliwości, tj. formalnej oraz materialnej, mając na uwadze dyrektywę adekwatnej reakcji karnej. Jako kolejny wystąpił prof. Daniele Vicoli z Uniwersytetu Bolońskiego, którego referat dotyczył konieczności wyważenia gwarancyjności postępowania przy jednoczesnym zapewnieniu jego efektywności. W szczególności istotne w tym ujęciu są gwarancje konwencyjne, związane z zasadą rzetelnego procesu. Ocena efektywności postępowania nie powinna być dokonywana z czysto formalnego punktu widzenia, lecz przy uwzględnieniu ekonomicznej analizy prawa. Trzecim prelegentem w sesji był dr Marcin Rau z Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, którego wystąpienie dotyczyło edukacyjnego aspektu dążenia do zapewnienia efektywności wymiaru sprawiedliwości. W swoim wystąpieniu dr Rau w sposób komparatystyczny podszedł do zagadnienia edukacji prawniczej, zestawiając polski oraz włoski system kształcenia uniwersyteckiego. Osią rozważań uczyniono nie tylko sam system szkolnictwa wyższego w zakresie nauk prawnych, ale również wyzwania praktyki pod kątem umiejętności nabywanych przez młodych adeptów prawa w trakcie studiów prawniczych. Model kontynentalny porównano z innowacyjnymi metodami kształcenia, stosowanymi na Uniwersytecie w Berkeley. Czwarte wystąpienie w sesji wygłosił Tomas Manguel, wykładowca na Uniwersytecie w Buenos Aires oraz doktorant na Uniwersytecie w Palermo. Jego wystąpienie obejmowało problematykę uniwersalnej jurysdykcji oraz zasady komplementarności przed MTK. W rozważaniach objęto nie tylko znaczenie międzynarodowego prawa karnego w kontekście wojny rosyjsko-ukraińskiej, ale także analizę wpływu tzw. sprawiedliwości uniwersalnej na realizację postulatów efektywnej sprawiedliwości na przykładzie Argentyny. Ponadto ważną część analizy poświęcono relacji pomiędzy zasadą komplementarności a sprawiedliwością uniwersalną. Ostatnie wystąpienie w

ramach panelu oraz pierwszego dnia konferencji wygłosił Michał Wawrzyńczak, doktorant na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu oraz Uniwersytecie Bolońskim. Jego wystąpienie obejmowało zagadnienie oceny systemów wymiaru sprawiedliwości przez pryzmat wskaźników efektywności. W swoim wystąpieniu prelegent przedstawił wybrane propozycje takich wskaźników, wskazując na ich specyfikę oraz przydatność z perspektywy zakładanego celu. Osią rozważań uczyniono dwie modelowe propozycje wskaźników efektywności, a także założenia różnych rodzajów sprawiedliwości: materialnej oraz formalnej.

Drugi dzień konferencji również składał się z trzech paneli, z czego panel środkowy przewidywał prelekcje za pomocą MS Team. Pierwszy panel, składający się z dwóch części, dotyczył zagadnień tzw. sprawiedliwości cyfrowej, zaś jego moderatorem był Prof. Stephen Thaman, emerytowany profesor Uniwersytetu w St. Louis. Jako pierwsza wystąpiła dr Marianna Biral z Uniwersytetu Trydenckiego. Jej wystąpienie dotyczyło cyfryzacji włoskiego postępowania sądowego, zaś główną osią rozważań uczyniono zwiększenie znaczenia cyfryzacji poprzez tzw. reformę Cartabii. Ważny punkt w rozważaniach stanowiło zagadnienie rzetelnego procesu w obliczu zwiększenia jego digitalizacji. Analiza przyjęła także wymiar historyczny, bowiem prawidłowa ocena kierunku zmian wymagała jej dokonania przez pryzmat poprzednich reform. Drugie wystąpienie wygłosił prof. Arkadiusz Lach z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, który wspólnie z dr Mają Klubińską (UMK) przedstawił wyniki badań projektu badawczego dotyczącego relacji pomiędzy efektywnością a rzetelnością postępowań przeprowadzanych z wykorzystaniem środków komunikacji na odległość. Kluczowym zagadnieniem okazało się znalezienie balansu pomiędzy dwiema konfliktującymi ze sobą wartościami. Istotne jest także rozważenie specyfiki postępowań zdalnych z punktu widzenia zasady rzetelnego procesu. Trzecim prelegentem był prof. Kristjan Kask z Uniwersytetu w Tallinnie. Jego interdyscyplinarne wystąpienie obejmowało zagadnienia z zakresu cyfryzacji, psychologii oraz praktyki organów ścigania. Główną osią rozważań uczyniono związki pomiędzy rodzajami pytań – metodami przesłuchań – oraz powiązania ich z cyfrowymi narzędziami szkoleniowymi, takimi jak awatary, a wpływem na wzrost efektywności czynności przesłuchania przez organy ścigania. W szczególności istotne jest rozróżnienie przesłuchanie nieletnich świadków a pełnoletnich świadków, ze względu na inne wymogi chociażby w zakresie prezentowanego podejścia z psychologicznego punktu widzenia. Sprawozdano także aktualny stan badań z zakresu tzw. psychologii śledczej w kontekście psychologicznych metod przesłuchań, np. wywiad

kognitywny (CI) lub analiza behawioralna (BAI). Czwarte wystąpienie wygłosił dr Federico Carmelo la Vattiaata z Uniwersytetu w Catanii. Dotyczyło ono zagadnienia kryminalizacji ryzyka związanego z wykorzystywaniem sztucznej inteligencji do popełniania czynów zabronionych. Główną osią rozważań uczyniono dychotomię pomiędzy kryminalizacją czynu wynikającą z kauzalności zachowania człowieka w ujęciu Newtonowskich praw fizyki a możliwością zastosowania tych samych zasad do oceny działań przy pomocy sztucznej inteligencji. W ramach wystąpienia omówiono nie tylko kwestie związane z procesowym wykorzystaniem AI oraz mitygowaniem powstałego nań ryzyka, ale również specyfikę związaną z prawem wspólnotowym czy też kryminalizacją AI na poziomie prawa wspólnotowego.

Po pierwszej części panelu nastąpiła dyskusja, w której poruszano zagadnienia związane z koniecznością wyważenia uprawnień związanych z prawami ofiar przestępstw a szczególnymi okolicznościami przeprowadzania przesłuchań w formie zdalnej. Głos w tej dyskusji zabrali dr Biral oraz prof. Lach, wskazując m.in. na konieczność uzgodnienia procedur związanych z cyfryzacją postępowania karnego ze standardami konstytucyjnymi oraz problematyki związanej z uczestnictwem pokrzywdzonego w postępowaniu karnym. Dodatkowo prof. Kask wskazał na estońskie regulacje związane z ochroną pokrzywdzonych poniżej 14 roku życia poprzez nagrywanie przesłuchania, co pozwala na uniknięcie ponownego przesłuchania i powtórnej wiktylizacji ofiary. Dodatkowo dyskusja objęła poruszaną przez prof. Kaska tematykę przesłuchiwanie za pomocą „właściwych pytań”, czy też zagadnienia związane z reformą Cartabii w kontekście posiedzeń zdalnych.

Druga część panelu moderowana była przez Prof. UAM dr hab. Barbarę Janusz-Pohl oraz Prof. Daniele Vicoliego. Piąte wystąpienie w ramach panelu sprawiedliwości cyfrowej wygłosiła Ewa Płocha, z Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Skupiła się ona na zagadnieniu wykorzystania AI do oceny ryzyka powrotu do przestępstwa na przykładzie studium przypadku COMPAS. Prelegentka omówiła dotychczasowe wykorzystanie takich systemów – chociażby systemu OASys w Estonii i Wielkiej Brytanii, systemu Cassandra na Ukrainie oraz w szczególności systemu COMPAS w Stanach Zjednoczonych. Szczególną uwagę poświęcono kwestii realizacji praw podstawowych przy wykorzystaniu takich systemów oceny ryzyka, a także rozważono potrzebę implementacji takich systemów w ich obecnym kształcie przez polskiego oraz unijnego ustawodawcę. Szóste wystąpienie wygłosiła Kaja Heckert, która skupiła się na zagadnieniach etycznych wykorzystania systemów AI dla celów wymiaru

sprawiedliwości. Główną osią rozważań uczyniono aktualne regulacje na poziomie wspólnotowym co do wykorzystania systemów AI w zakresie sądownictwa karnego. Analiza objęła także potencjalne korzyści płynące z wykorzystania sztucznej inteligencji w sferze zarządzania sprawami oraz redukcji opóźnień przy ich rozpoznaniu. Uwadze prelegentki nie umknęło jednak potencjalne ryzyko w sferze niezależności sędziowskiej, jakie niesie za sobą wykorzystanie instrumentów niezależnych od człowieka rozpoznającego sprawę. Kolejnym prelegentem był Marcin Galiński, doktorant na Akademii Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolskim. Jego wystąpienie dotyczyło wykrywania technologii deepfake w postępowaniu dowodowym na gruncie kodeksu postępowania karnego. Prelegent skupił się na niedostatecznie zbadanym, ale coraz bardziej istotnym problemie wykorzystywania technologii deepfake dla celów postępowania karnego. Analizie poddano nie tylko aktualne regulacje, ale także ich przydatność dla eliminacji takiego rodzaju dowodów. Uwzględniono także możliwą konieczność dokonania nowelizacji ustawy procesowej, formułując postulaty de lege ferenda. Ostatnie wystąpienie w ramach pierwszego panelu wygłosiła Żaneta Özdemir, odnosząc się do problematyki komunikacji niewerbalnej podczas rozpraw zdalnych. Ważną osią rozważań uczyniono zasadę rzetelnego procesu i jej potencjalnego ograniczenia przez wykorzystanie cyfrowych instrumentów dla przeprowadzenia rozprawy. Ponadto prelegentka skupiła się na analizie możliwości dokonywania swobodnej oceny dowodu poprzez obserwację zachowania osoby przestuchiwanej w porównaniu z tradycyjnym przestuchaniem na sali sądowej, w szczególności pod kątem uzyskania odmiennego rezultatu wskutek dokonania oceny tej czynności.

Również po tej części wydarzenia odbyła się dyskusja w ramach panelu. Wśród poruszanych zagadnień znalazły się problemy związane ze sposobami wykrywania dowodów sporządzonych przy pomocy technologii deepfake, cyfrowych aspektów postępowania dowodowego. Przedmiotem dyskusji uczyniono także kwestie związane z gromadzeniem oraz wykrywaniem tzw. śladów cyfrowych przez wyspecjalizowane organy ścigania. Ponadto dyskutowano nad relacją pomiędzy zasadą bezpośredniości a zasadą swobodnej oceny dowodów.

Drugi panel drugiego dnia konferencji odbywał się w formie zdalnej, zaś jego moderatorem był dr Michał Peno z Uniwersytetu Szczecińskiego. Dotyczył on zagadnień sprawiedliwości cyfrowej oraz skutecznych środków zaskarżenia. Pierwsze wystąpienie w ramach sesji wygłosiła prof. Andrea Planchadell Gargallo z Uniwersytetu Jaume I w Castellon na temat dostępu do

sprawiedliwości na przykładzie walenckiego modelu sądownictwa. Główną osią rozważań uczyniono Justiprop, lokalny system pomocy prawnej. Istotną rolę w ramach tego systemu pełnią sędziowie pokoju, których urząd ma być bardziej dostosowany do współczesnych wymogów społecznych. System ten obejmuje zarówno sądownictwo w sprawach karnych, jak i cywilnych. Kolejne wystąpienie wygłosił dr hab. Konrad Burdziak z Uniwersytetu Szczecińskiego. Prelekcja dotyczyła zagadnień granicznych, skupiając się na sposobie poprawy jakości czynności sądowych przez pryzmat osiągnięć współczesnej psychologii. Osią rozważań uczyniono efektywność z punktu widzenia warunków podejmowania racjonalnych decyzji przez organy postępowania. Kluczowym przykładem w tym zakresie uczyniono tymczasowe aresztowanie. Trzecie wystąpienie w sesji wygłosiła dr Katarzyna Zombory z Central European Academy na temat skutecznego środka zaskarżenia naruszeń praw człowieka w ujęciu kulturowym z perspektywy prawa międzynarodowego. Prelegentka zauważyła, że środki ochrony praw kulturowych sprowadzają się nie tylko do instrumentów prawa międzynarodowego, ale także do lokalnych regulacji. W tym ujęciu ważne są nie tylko przepisy o charakterze ochronnym i wykonawczym, ale także zapewnienie skutecznego środka odwoławczego. Analizie poddano także miejsce oraz znaczenie praw kulturowych w systemie praw człowieka. Kolejne wystąpienie wygłosiła Benedetta Arrighini, doktorantka na Wolnym Uniwersytecie w Brukseli, która oceniała relację pomiędzy zapewnianiem efektywności współpracy w sprawach karnych a zbliżaniem się państw członkowskich w oparciu o standardy minimalne. Ważne w tym ujęciu są dyrektywy unijne dotyczące praw proceduralnych oraz Traktat Lizboński. Kolejne wystąpienie w sesji wygłosił dr Emanuele Toma z Uniwersytetu Rzymskiego „La Sapienza”, który prezentował zagadnienie procesowych konsekwencji niezgodnego z prawem przeprowadzenia czynności dowodowych. Osią rozważań uczyniono reguły wykluczenia dowodów. W szczególności reguły te można podzielić na konstytucyjne oraz te wynikające z wymogów rzetelnego i sprawiedliwego procesu. Kluczowym jest ustalenie, czy oraz jaki środek zaskarżenia będzie skuteczny dla zabezpieczenia potencjalnych naruszeń prawa dowodowego. Dodatkowo istotnym zagadnieniem jest znalezienie odpowiednich konsekwencji takich naruszeń, nie tylko pod kątem procesowej sankcji, ale nawet dostępu do środka odwoławczego. Ostatnie wystąpienie w panelu wygłosił Rodrigo da Silva Brandalise, prokurator oraz wykładowca na Fundação Escola Superior do Ministério Público Rio Grande do Sul. Jego wystąpienie dotyczyło zagadnienia prawidłowego zabezpieczania materiału dowodowego z komunikatorów internetowych typu WhatsApp dla celów postępowania

sądowego. W tym zakresie kluczowe jest nie tylko przeprowadzenie czynności w sposób zgodny ze sztuką śledczą, ale także ustalenie procesowych konsekwencji ich dokonania w sposób prawidłowy lub nieprawidłowy.

Ostatni panel konferencyjny dotyczył systemów skutecznych środków odwoławczych, którego moderatorem był prof. Aleksandar Marsavelski. Pierwsza prelekcja dotyczyła zagadnienia skutecznego środka odwoławczego na przewlekłość polskich postępowań karnych w świetle orzecznictwa ETPCz, wygłoszona przez dr Aleksandrę Komar-Nalepy (UW) w imieniu prof. UW dr hab. Szymona Pawelca z Uniwersytetu Warszawskiego. W ramach wystąpienia przeanalizowano relację art. 13 EKPC, gwarantującego prawo do skutecznego środka zaskarżenia z sytuacją procesową skutkującą naruszeniem art. 6 ust. 1 EKPC wskutek przewlekłości toczącego się postępowania karnego. Kluczowe w tym ujęciu było orzeczenie Kudła przeciwko Polsce, ustanawiającego standard w relewantnym dla prowadzonej analizy zakresie. W szczególności ważny jest fakt, że nawet realizacja wyroku przez wprowadzenie ustawą skargi na przewlekłość postępowania w ocenie Trybunału nie ustanawia skutecznego środka zaskarżenia, ani nie mityguje długości postępowań czy też negatywnych tego konsekwencji. Potwierdzono to orzeczeniem w sprawie Rutkowski przeciwko Polsce. Analiza orzecznictwa ETPC prowadzi do wniosku, że wciąż występują systemowe problemy, wymagające interwencji ustawodawczej. Jako następny głos zabral dr Cocou Marius Mensah z Uniwersytetu w Mariborze, który przedstawił zagadnienie skutecznego środka odwoławczego przed międzynarodowymi organami sądowymi. Rozważania uplasowano w rzeczywistości państw afrykańskich, poddających się orzecznictwu Międzynarodowego Trybunału Karnego. Analizie poddano powody, dla których państwa te poddają się jurysdykcji MTK, jak i przedstawiono najważniejsze sprawy zawiste przed tym organem sądowym. Ważnym punktem prelekcji uczyniono także analizę modelowego prawa unii afrykańskiej w zakresie uniwersalnej jurysdykcji, które zaproponowano w 2012 roku. Trzecie wystąpienie w panelu wygłosił dr Stephen Terrett z Uniwersytetu Warszawskiego. Główną osią rozważań uczyniono postrzeganie efektywności wymiaru sprawiedliwości przez odpowiedni pryzmat, tj. ustalenie, czy właściwa jest perspektywa globalna, czy partykularna. Jednym z argumentów uczyniono zróżnicowanie etapów postępowania karnego, w szczególności w obliczu zmodyfikowanych pouczeń związanych z możliwością wykorzystania faktu milczenia przeciwko osobie. Istotne jest także zróżnicowanie środków reakcji prawnokarnej, przysługującej organom ścigania w brytyjskim

wymiarze sprawiedliwości. Ponadto zwrócono uwagę także na relację pomiędzy zasadami rzetelnego procesu a metodami konsensualnymi, znanymi także jako *plea bargains*. Czwarte wystąpienie w sesji wygłosiła dr Aleksandra Komar-Nalepa z Uniwersytetu Warszawskiego. Dotyczyło ono prawa do skutecznego środka odwoławczego na podstawie art. 13 EKPC w relacji do niezaskarżalnych decyzji dowodowych w postępowaniu apelacyjnym. Szczególne znaczenie przyznano w tym kontekście prekluzji dowodowej przed sądem apelacyjnym. Kluczowa jest też ocena z punktu widzenia zasady rzetelnego procesu, wynikającej z art. 6 ust. 1 EKPC. Dostrzegalna jest w tym ujęciu potrzeba wprowadzenia odpowiednich instrumentów gwarantujących realizację prawa do skutecznego środka zaskarżenia, spełniając wymagania art. 13 EKPC.

Konferencję zakończyła prof. UAM dr hab. Barbara Janusz-Pohl. Większość wystąpień zostanie opublikowana w formie materiałów pokonferencyjnych, nakładem wydawnictwa Peter Lang. Dostępne są również nagrania wydarzenia na kanale Effective Justice, opublikowane na platformie YouTube.

Ten utwór jest dostępny na licencji Creative Commons - Uznanie autorstwa 4.0 Międzynarodowe